

L a d i s l a v K l í m a

+ + + + +

J U V E N I L I E

O S U D

Fantasie.

Kráčel jsem podivnou motanicí chodeb.

Po stěnách visely po různu bizzartní, blikající lampy; vůkol tma, matnými paprsky lamp spoře přerývaná.

Hrobovým tichem duněly příšerně mé kroky; zvuk jejich po několikanásobném, úsečném echu opodál zanikal.

Cosí mne neodolatelně neznámými těmi místy táhlo ku předu.

Děsil jsem se hrozně prázdnoty a tichosti těchto katakomb; podivně bylo mi v těžkém, jakoby tlícím tichu, jež, jako příkrov hrobový, mi léhalo na prsa i na mysl.

Jakobych zapadl do sítí mocného, tajemného kouzla; pojednou octl jsem se na konci tmavého korridoru. Dál jsem nemohl. Kolem tmavo, ticho - - -

Hmataje po slepé, konečné stěně, namakal jsem kliku. Stísnil mne strach; zdálo se mi nemožno, že se odhodlám k rozhodnému, osudnému stisknutí. Ale neznámá síla, jež mě pudila až sem, učinila to za mne. Kliku povolila; dvěře se pootevřely. - Předě mnou rozprostíral se ohromný sál. Jakoby velikolepá, krápníková sluj. Stěny jedna drůza fantastických krystalů, jedno nádherné spektrum.

Ty skupiny obrovitých opálů, stkvějících se jak západ po zmizení slunce; tam modré sloupy berylové, tam fialový almandin a růžový spinel; tam velké kusy

iridia, tam oheň zlata; tam rubín a safír,
tam křišťál s amethysem, tam lastury.

Mezi tím vším jako kapky rosy na
květnaté louce třpytily se démanty. Pod-
laha z lapis lazuli; strop neviditelný -
- - Protějščí stěny tratily se v čiré tmě.
Prostřed sálu visela na stříbrném řetězu,
jehož konce dohlédnouti možno nebylo,
křišťálová lampa. Slabě osvětlovala střed
sálu. - Pod lampou stál stolek - - - -
Vedle stolku seděl muž a psal - - - -

Neznámá moc táhla mě blíže - Při-
stoupil jsem. Mechanicky jezdila ruka
tajemného muže po papíře; nahlédl jsem
v něj. Ničemu jsem nerozuměl. Samé ta-
jemné značky, jichž nelze vypočítati.
Nikdy před tím jsem jich neviděl. Jsou
absurdní, rozumu lidskému nepředstavitel-
né a přece jsou. Pohlédl jsem v tvář muži.
Byla nehybná, oči zavřené, tahy přísné,
stuhlé. Nic se na muži nehýbalo, jen ruka
neslyšitelně sypala na papír roje podiv-
ných známek. Cítil jsem zřetelně, že muž
ten je osud. Déšť strašlivých jeho run
dále řinul se na papír. Ve víru citů cho-
pil jsem dýku a zaměřil jí na prsa mužova.
V duchu viděl jsem, jak štěstí nastává na
světě. - Jak všecko života schopné bez
překážky - strašné sudby - hrouží se v
šumné katarakty štěstí. Jak spravedlnost
panuje zas na světě, a jak pod jejím
žezlem, co dobré jest, na povrch, co zlé
v podnoží dobrému se dostává. Jak osud
nezasahá zlovolně život, by dlouholeté
náděje a tužby bez příčiny zlostně zničil.
Jak člověk nádejně, spoléhaje na vlastní
síly, v budoucnost bude hleděti, duši
svou za jediného pána a boha považuje.

Jen klesne-li tento mrtvý, v nádher-
ném hrobu pohřbený, ale přec strašlivý
muž, jen přestane-li to děsné, neúprosné
písmo rozhodovati o žití bez rozmyšlení
jen slepě, marně, náhodou.

Tu zdálo se mi, že otvírají se oči
muže. Nebyly to oči, byly to bezedné hlu-
biny, a v nich nic, nic!, ale přece tak
mnoho - smrt, smrt!

Otáčely se pozvolna na mne - - -
Zatím bez přetržení házela bílá ruka zdar
a zmar, ortel smrti a života na bílý pa-
pír. Cítil jsem magnetickou sílu hrozných
těch znaků, mrazivá hrůza zalomcovala
mnou; údy dřevěněly, jak by mne ovanul
dech smrti; ruka s dýkou klesla bez vlády
- - - A četl jsem v divoké muce v str-
nulých očích Osudu: "Osud nikdo nezmění,
co jednou ustanoveno, stane se, musí se
státí!"

Pochopil jsem tato hrůzná slova
otroctví, z něhož není vyproštění; neus-
tanovil Osud, by sám zhynul pod mou rukou,
nezhyne tedy.

Tedy marno vše úsilí lidské; tedy
zůstane člověk věčnou hříčkou, tedy Osud
nezhyne a štěstí nebude.

Osud mne táhl až k sobě, osud vyta-
sil mou dýku a namířil na svá prsa - od-
razila se od jeho mrtvé hrudi. Jak nade
mnou právě, tak bude Osud věčně nad celým
světem svým terrorismem vládnouti; proti
tomu není nápravy, není léku, není vyho-
jení.

A stále upíraly se na mne strašlivé
hledy; zdály se mi býti polypem storemen-

ným, jenž všemi silnými choboty v strašlivé lůno své mne stahuje.

Hrůza má dokončila nejvyššího stupně, nevyslovitelného; chtěl jsem vykřiknout, dech sevřel se mi v hrdle; chtěl jsem prchnout, tím víc blížil jsem se k Osudu.

Skutečnost opouštěla mne, v extatickém vzrušení mihaly se přede mnou vidiny i fantomy. Zdálo se mi, že umírám.

Cítil jsem v posledních momentech jasně úžasnou moc Osudu; to co největší a nejohroznější existuje - - - - -

Studeným potem oblit protrhl jsem se ze sna. -

A V E R R O I S M U S

Nehnutě leží bezetvárná hmota,
 jež ve vesmíru žije bez života,
 jež bez konce se přetvařuje, mění
 ať v lehkém, prostorném étheru chvění,
 ať, světy-li si s žitím zhaslým vletí
 s náručí otevřenou do objetí,
 jež přec je směs atomů beze žití,
 již usouzeno v stálých změnách mřítí.

V tu massu mrtvou, chaosní, bez hnutí
 cos náhle vchází, tajný pud, jenž nutí
 ji k životu. O velké slavné jméno,
 to největší je veškerenstva věno,
 to největší je bůh; o jaké štěstí,
 že pro vesmír - mrtvolu - stvořen jesti!
 To síla, k kterou veškerenstvo žije,
 to velkolepá jesti mystérie,
 jež v mrtvý vesmír ve všech částech vchází,
 již miliony sluncí svit svůj hází
 ve prostor a s ním rozkvět, krásu, zdary,
 již v ruiny se kácívá svět starý,
 již sám z nich zase ke životu vzlétá,
 již tento v tvary nádherné se splétá,
 v nichž věčná, plesná harmonie plane,
 k níž - cíli svému - spěchá lidstvo štvané,
 A hmota, v které stajen kořen lidský,
 když k žití pud v ní vzniká nejlíp vždycky
 to kouzlo vznešené, to mysterium žití
 v těch hlubinách svých skrytých náhle cítí
 a při pramenech všeho, zdrojích, vznících,
 v těch posvěcených stojí okamžicích
 a chápe k životu úlohu svoji
 a v stálém ruchu, vzrůstu ve vývoji
 v ní kráčí dál, neb ve svém nitru svírá
 životní sílu boha všehomíra,
 duši....

Ta poutána ač tělem, pán je těla,

i v milionech individuí vždy celá
a jedna velká jest...

O člověče, zas z země vzchop se prachu
zas důvěřuj, nech o budoucnost strachu:
hleď v nitro své! Tvůj bůh je duše tvoje.
Až skončí zemské strasti, nepokoje,
pak duše tvá se, odkud přišla, vrátí
a v životním se intelektu ztratí.

O věř, že všechno musí dobré býti,
že vše tu je - rád věčný vyplniti,
a s resignací svěř se zemské pouti;
až zde ti přáno bude zahynouti
a pro věky svůj zdroj se stopit jasný,
pak budeš šťastný!.....

Z E M Ě

O země! Ve prostoru říší děsné
jen malý prášek jsi, jenž v pouti běsné
ku předu letí, kámen ozžený!
Snad bez účelu, cíle! Kolkol propast bezdná,
a kosmu krajina ledová, hvězdná,
a v centru: kotouč slunce plamenný.

Tou poutí věčnou zoufalost se vkrádá
v tu mysl lidskou, beznadějně skládá
se v dlan chorá hlava člověka.
"Kam spějem, kde náš cíl?", se každý táže,
"co platná lebky láva, síla paže,
když v cestě stojí sudba odvěká,

jak démon mrazný, s družkou svojí smrtí,
jež všechny záměry a plány drtí
i bujných nadějí rozkvetlý květ?
Co řetězy své láme člověk darmo
a s resignací po osudu jarmo
přec konečně svůj uklánívá hřbet."

To člověk od věků již trpce cítí,
to v historii žití vlnobití
jak upír vždy mu v hlavu usedá.
I když mu všecko pod rukou se daří,
zas v nekonečné, stuhlé nebes tváři
svůj neúprosný osud zahlédá.

Tenkrát, když se člověk, země matko,
k tvým nadřům přitulí, za krátko,
na osud zapomene, na strasti.
Onť, že tvůj los i jeho stejný, vidí,
že tvoje osudy jsou osudy i lidí,
že ty jen máš s ním pravé soustrasti.

A hlava jeho spítá k hrudi klesá,
zor šíří se a srdce zase plesá,
když pozří na ty věčné krásy tvé.

A v jeho duši jak lék blahý lije
se všeska tvoje něha, poesie
a šťastným zas se cítí v duši své.

Onť zřejmě cítí, že je souzen tobě,
že život jeden žijete a sobě,
že jeho osud tvým je osudem;
že spolu obou let se v bezdno řítí,
že žití jeho tvoje je i žití,
že hrob je jeho, kde zahyne zem.

O země! Symfonie velkolepá,
ty perlo hvězd, ty královno jich lepá,
tys zřídlo věčných, nehynoucích krás!
Tys roditelka velká, nekonečná,
co životů již nadra tvoje věčná
let miliony plodí zas a zas!

Zas v přírodě se vidím divukrásné,
zas rozchvřen slyším ptáků zpěvy hlasné,
zas oko vpíjí se v tvůj květný šat;
zas chorál lesů splývá s jezer šumy,
jichž slzjasné, modrojasné tlumy
v ně házeny jsou v ladný nesoulad.

Zas strašný moře jek mi řičí ve sny,
zas vodopád řve, blesku zásvit děsný
zas letí chmurnou, dusnou oblohou,
zas v lávě, páře, popelu a kouři
jak tisíc saní dutá sopka bouří,
zas v poušti chrupá písek pod nohou.

Zas slzou oko na jitro se dívá,
když slunce vzejde, skřivan opět zpívá
tu probuzení písen dojemnou.
Zas hledí v poledne na nivy spící
a v luzné noci, jak luna se chvící
svou k zemi šeptá mluvou tajemnou.

O přírodo! O země! Krásná matko!
Jak na tvé něžné hrudi srdci sladko!
Tys vesmír náš! Tys jediný náš svět!
O přivín každý na prsy se její
neb odtamtud vždy sílu ve naději
ssát bude znova každý sprahlý ret!

MANNOVÉ SVÉHO "OFFICIA"

Jak věčně komičtí, protivní oni,
již v malém kruhu svého povolání
jen před praecepty jeho hlavu sklání
a s pýchou o své povinnosti zvoní.

Svou šiji sebevědomě v jho kloní
a rabská služba - cíl jich bez ustání;
jí "povinnost" zvou a se po ní shání,
jim kulmem všeho, vše jim mizí pro ní.

Jich rozhled jí jak rouškou zastřen černou
a duši jejich rabství psovsky věrnou
cíl jeden jímá září přenádhernou.

A slepci! Otročkou svou funkcí pernou
se spokojeni cítí myslí přetitěrnou...
O věčně směšné s duší malichernou!

M E T E M P S Y C H O S A

V dnech utrpení, veselí i práce
vždy proti vůli musil myslet na to,
že vše, co duše, není změnou spjato.
Žřel duše jedny beze transformace.

A žřel je v toku věčném v čelo rvát se
v tom žití, které děsným bolem jato;
a jedno-li z nich v propast bezdna sváto,
žřel v nové životy je sprchat hladce,

tak žalem žití věčně duše plují
vždy tytéž, z bledých vzdechů trýzně stkané
z člověka do duše se stěhují;

ku cirkulaci odsouzeny plané
se beznadějně z těla v tělo snují....
Jich bolest zžíravá již v děcko kane.

K S V O B O D Ě

O, svobodo! Ty všehomíra heslo,
Ty bude skrytý v každém zvířeti,
Ty duchu, držen v hmoty objetí,
Ty, jímž se v prostor na tisíc hvězd vzneslo.

Hle, Tebou v ráji lidské plémě kleslo,
však's tím víc vyrost v trýzni staletí -
a již Tvé křídlo slyšet šumětí,
jak orkánem se na člověka sneslo.

O, blahý čas, kdy zavládneš na zemi,
kdy skutkem bude, o čem teď se sní,
když snové o Tobě tak přeluzní.

O, božský čas, kdy s Tvými perutěmi
se vznese každý nad své duše lemy,
pak teprv lidé budou blaženi.

G E N E S I S

Kdys byl bůh sám a kolem něho nic,
ni přestory. Tu bohu náhle plamen
trysk' v nitru mocně - života to pramen -
a tvůrčí tužbou vzplála duchu líc.

A stvořil prostor, oheň vlasatic
a sluncí zlato a hvězd chladný kámen -
Duch jeho chvěl se v hmatu jeho ramen...
O, nebude tak tvořit nikdo víc!

Svou tvorbou bůh se vtělil v svoje dílo:
on, vesmír - jedno tělo dohromady...
O, bohorovná tvoření ty sílo!

A všude nyní zjevuje se bůh:
I v nás i v hmotě. Božský souzvuk všady...
O, svatý každé tvůrčí síly vzruch!

S A T Y R I H E L L A D A

Satyr, ježž uspal Hellady čas smavý
u řeky v sluji, uprostřed rokytí
se vzbudil po staletích; kolkol zřítí
mu jest jen rubáš sněhu ve bělavý...

Šel závějí; žas krok mu stále staví:
vše cizí mu, i kraj i spící žití.
Tu v sněhu před sebou zřel město čnítí.
Je za les měl, a vmísil se hned v davy.

Byl zavřen v klec a světem ukazován:
lid chechtal se; svět učený na nohou;
za opa, pračlověka považován;

a moudrostí to harašilo mnohou.
Však nikomu z učenců nenapadla
ta slavná Hellada, v níž vesna vládla.

Vzpomínky Jana Paroubka

=====

Minulo tomu právě 52 let, kdy s námi zasedl do lavic první třídy domažlického gymnasia městský synek Ladislav Klíma, který později, dospěv k samostatnému systému filosofickému, udivoval i znepokojoval svými exklusivními myšlenkami. - Narodil se 22.srpna 1878 v Domažlicích v domě č.2, město. Byl o rok mladší nás, protože jej přivedli do primy ze čtvrté třídy obecné školy. Byl to tichý a nesmělý hošík, ale záhy jsme poznali jeho linguistické nadání.

Klíma se rychle duševně vyvíjel. Měl nejen vynikající nadání, ale i vnější okolnosti působily blahodárně. Vyrůstal v něžné dobrotě a duševně sílil pod ochrannými křídly své matky, intelligentní jemné paní, čtenářky, rozené Burešové z Domažlic. Otce měl zvlášť nadaného, chytrého, rozhodného a úderného, dobrého řečníka, rozeného z Vokovic na Smíchovsku. Jako syn statkáře a byv vyučen mlynářským pomocníkem, stal se Klímův otec později úředníkem kanceláře svého bratra, advokáta v Domažlicích a získal si značné jmění. Byl radikálem a vedl jako předseda politický klub v Domažlicích. Léta devadesátá byla zvlášť bouřlivá i pro naše městečka, kdy éra staročeská přecházela do mladočeské. V konservativních Domažlicích tento proces urychloval právě Jos.Klíma, který při volbách do říšské rady r.1891 účinně pomáhal poraziti velmi oblíbeného a zasloužilého domažlického rodáka, proslulého staročecha MUDr.Ant.Steidla. Měl proto v

malých myslích některých měšťanů zarputilé odpůrce, kteří nezapomínali.

Syna Ladislava ponechal otec v úplné volnosti, neskrýval před ním text ani nejradikálnější a rozmlouval s ním jako s dospělým. Proto viděl a věděl Klíma víc než my ostatní a měl i tu výhodu, že si mohl nakoupiti knih dle libosti. V kvartě už přečetl skvělou poesii Jaroslava Vrchlického a do meditace o životě uváděly jej záhy romány ruské. Radostně i žíznivě sytil se klasickou kulturou řeckou a latinskou. Byl to i zásluhou našeho profesora klasických řečí, nadaného Dr.E.Stolovského, který nelpěl tak na slovíčku, spíše předkládal ducha staré kultury. Kdo se snažil, mohl se od něho hodně naučiti. Byl veselý, shovívavý, příležitostně i básnil a překládal z klasiků již veršem přízvučným. Ladislava měl opravdu rád. Z Domažlic odešel roku 1906 na akademické gymnasium do Prahy, kde zemřel v únoru 1914.

Klíma se důvěrně nekamarádil se spolužáky. Měl jen intimního přítele v nadaném Jiřím Hoetzelovi, pozdějším universitním profesoru a vynikajícím právníku. Hoetzel byl o něco starší, přestoupil k nám do gymnasia z měštanské školy. Přirozeným právem staršího vedl duševně Klímu a měl na něj značný vliv. Přátelství to bylo jistě krásné a pod jeho iniciativním vlivem zrály duševní schopnosti Ladislavovy. Klíma též rád kamarádil se spolužákem Aloisem Radlem, nadaným, bystrým a veselým to hochem, který, později odloživ právnícká studia, stal se úředníkem v místodržitelské účtárně a vynikl jako pohotový

žurnalista a odhodlaný bojovník za práva sociální.

Ke konci minulého století byl v našem národě zvláštní přerod a zrání myšlenek a talentů. První maturant domažlického gymnasia, K.M.Čapek-Chod, psal již svoje literární prvotiny. Před námi maturovali žáci, kteří později v českém životě zaujali přední postavení jako národohospodáři, finančníci, právníci, lékaři, filosofové a literáti. Ti všichni měli za učitele vynikajícího stylistu Jana Voborníka a když pak z Domažlic odešel v r.1890, přišel důsledný Gebauerovec a realista Vojtěch Kebrle, jediný z žijících ještě našich profesorů. V těch letech devadesátých zrála česká moderna a dekadence, brousili svá kritická slova Karásek, Machar, Salda a blížil se odklon od poesie Hálkovy.

To vše četl sextán Klíma. Někdy přinesl mezi nás i překlad francouzských symbolistů, někdy již pronesl významné jméno: Nietzsche. Živá Klímova fantasie, překypující hojnost myšlenek, slov a idejí záhy jej přiváděla k básnění. Nikterak mne nepřekvapilo, když jednoho pozdzimního dne setkali se se mnou v loubí na náměstí Hoetzel, Klíma a Radl a rozvinuli přede mnou plán založení studentského časopisu. Hoši ve třídě vesměs s nadšením souhlasili s touto krásnou a zakázanou věcí. Hned byl zvolen redaktorem Alois Radl, vymyšlen překrásný název "Jaré vzlety", koupily se potřebné rekvisity a již dne 15.října 1893 vyšlo prvé číslo. Já nakreslil ozdobné záhlaví, Bartoloměj Jírovec (zemřel později jako jednoroční dobrovolník v Haliči)

krasopisně napsal text a několik rukou ochotných i nadšených snímalo list za listem z hektografické masy. Tisklo se u Radlů. Myslím, že paní Radlová s jistou nedůvěrou i nevůli hleděla na toto naše tajemné počínání. Později jsme tiskli v pokojíku Hoetzlově v osamělém domku pod Skarmanem. Časopis dospěl do čísla pátého. Věc pak měla zakončení pro nás sice nevlídné, ale jinak přirozené a nutné. Když se o tomto nedovoleném počínání dověděl profesorský sbor, museli jsme čísla vyšlá zničit a za osobního dohledu profesora Dr. Štolovského byla hektografická masa vyškrábána a v škarmanském potoce i s plechovou krabicí utopena. Na celé té příhodě s vydáváním našeho časopisu není nic tak důležitého a zvláštního. Nebylo snad střední školy, kde by se tak nebylo dalo s některými ovšem variacemi. Ale pamětihodné je, že v "Jarých vzletech" jsou uloženy první literární práce budoucího českého filosofa Ladislava Klímy pod pseudonymem Málek. Bylo jich celkem osm a jsou v této knize otištěny všechny. Nám hochům se nezdály ty básně tenkrát být zvláštní, samo se rozumělo, že to tak Klíma dovede. Nebylo nám ani nápadné, že v nich úplně schází jinošská erotika. Pročítajíce dnes tyto lístky téměř půl století staré, které vytryskly z jeho živé fantasie a které přioděl umnou formou verše nebo prosy, ve věku necelých 16 let, cítíme v nich naléhavě závan budoucího filosofa i beletristy.

Když Klíma tyto drobnosti psal, zářilo mu ještě štěstí v plné síle a zlatilo mu dny jinošského dospívání. Do této jarní pohody zavanul náhle ostrý severák a se-

žehl mu všechnu něžnost, citovost a lásku. Umrtím matky (5.května 1894), babičky (7.června 1894), tety, bratra Jaroslava (7.července 1888) a jedenáctileté sestry Anděly, růžolíci, modrooké blondýny (20. února 1895), náhle osiřel. Zůstaven byv zcela sám sobě, nepoznal již od té doby hřejivé starostlivosti svých nejbližších a pravého lidského štěstí. Zpoustevničil, žil v nepořádku, ani se nemyl, oddálil se obvyklému způsobu života, toulal se po lesích i v noci a zabořil se jen do svých knih. V lednu 1895 došlo k jeho vyloučení ze všech rakouských gymnasií. My jsme to považovali za jeho neštěstí, on sám dle svých slov za osvobození.

Pak brzy odešel z Domažlic, kamž se už nikdy nevrátil.

Poznámky Jaroslava Kabeše

Juvenilie Ladislava Klímy, psané v letech 1893 a 1894, tedy, když mu bylo 15 - 16 let, překvapují svou zralostí. Nemají vnitřní naivnosti patnáctiletého gymnasisty ani vnější topornosti prvních pokusů o umělecký výraz. Jak prosa, tak i básně, jež tu otiskujeme, jsou vyvřením tak intensivního duchovního života, že ustupuje do pozadí otázka po "vnějších vlivech", která by u literárních produktů člověka patnáctiletého jinak jistě v první řadě upoutávala pozornost. Kdo k nám v těchto sextánských pracech mluví, je už celý člověk, je už hotové individuum a pochybovali-li jsme snad kdy o doslovné pravdivosti Klímových slov o počátcích jeho filosofování, máme v jeho příspěvcích do Jarých vzletů doklady o tom, že v tomto směru obsah Klímových autobiografií byl vskutku více "pravdou" než "básní". Charakterisoval-li Klíma svůj filosofický vývoj jako "odlepování spousty hadrů, v něž zabalila lidská societa můj základní stav: Jsem absolutní", stačí přečíst si prosu Osud či básen Averroismus, abychom takřka s určitostí odhalili bytostné jádro Klímovo. Sextán, který napsal verše: "Až skončí zemské strasti, nepokoje, - pak duše tvá se, odkud přišla, vrátí - a v životním se intelektu ztratí" a poslední strofu básně Averroismus, který se Mannech svého officia sebevědomě odlišuje od s l e p c ů , kteří - "O, věčně směšní s duší malichernou" - "otrockou svou funkcí pernou - se spokojení cítí myslí přetitěrnou...", který v jedné kompozici dovedl obsáhnout celou rozlohu filosofické sou-

stavy a sevřeně vyslovit celý pohled na život, byl již hotové jádro myslitele. Tento sextán, který chtěl z a b í t o s u d, nepsal své poetické pokusy jako ozvuky četby, ale z vlastního, nepochopitelně hlubokého a mocného myšlenkového usilování.

Každé skutečné umělecké dílo vyřází do své formy z neodolatelného vnitřního napětí intenzivně si uvědomovaného života a tajuplnou zákonitostí umělecké tvorby působí pak nutně jako zdroj síly, která je zrodila. Je ku podivu, jak ryzí jsou v tomto smyslu mladistvé práce Klímovy. Jako celek jsou vlastně prologomeny jeho příštího myslitelského usilování.

Prosa Osud je přímo typem Klímových pozdějších pros. "Kráčel jsem podivnou motanicí chodeb" - kolikrát se později v díle Klímově setkáváme s touto životní situací? "Cosi mne neodolatelně neznámými těmi místy táhlo ku předu" - který z hrdinů a hrdinek Klímových pros to neprožíval? "Dál jsem nemohl. Kolem tmavo, ticho - - - Hmataje po slepé, konečné stěně, namakal jsem kliku" - kdo by při tom nevzpomenul Utrpení knížete Sternenhocha? "Skutečnost opouštěla mne, v extatickém vzrušení míhaly se přede mnou vidiny i fantomy. Zdálo se mi, že umírám" - to napsal sextán a není to stále a stále se vracející melodie v š e c h pozdějších Klímových pracích prosou i prací dramatických?

Emil Filla skomponoval obraz s Klímovou hlavou jako do krajiny strmicí skalou, nad kterou se vzpíná kůn. Když jsem dostal prvně do ruky Klímovy prvotiny, vyvstalo mi v duchu slovo: menhira. Objekt, postavený do přírody hotový. - "Kolkol propast

bezdná, - a v kosmu krajina ledová, hvězdná, a v centru: kotouč slunce plamenný" - to jsou slova sextánova v básni Země a nám, když patříme na uzavřený Klímův život, se zdá, že je v nich vyjádřen celý jeho vnější i vnitřní osud. Plamenný kotouč v ledové krajině, týž v 15 letech jako před smrtí - jen jasnosti léty přibývalo.

Při psychologické analýze Klímovy prosy bude jeho chlapecká práce Osud nena-hraditelným klíčem, protože je projevem duševních stavů, které jsou asi pro Klímův život rozhodující (na příklad pocity strachu, hrůzy - později "mystického děsu" a potřeba "hledání jistoty", nebo drtící vědomí fakta smrti, "hypertrofie" vůle" a pozdější Klímův Ludibrionism).

Básně Klímovy (později básni nepsal), jakoby reprezentovaly příští hlavní linie jeho myšlení. "Mannové" svobodného ducha a kritika společnosti, Averroismus úsilí o filosofický systém. Slova "O člověče,... hled v nitro své" vyjadřují Klímu ve skratce a symbolu neméně než známá hesla Sokrata či Descartesa. "O věř, že všechno musí dobré býti - že vše tu je - rád věčný vyplniti" - spojeno s "tvůj bůh je duše tvoje" dává osu, kolem níž se vyvíjí celý pozdější Klímův duchovní život. A zní-li nám některá místa (na př. v Genesis: "Svou tvorbou bůh se vtělil v svoje dílo: on, vesmír - jedno tělo dohromady") metafysikou Hegelovskou, je to projev hluboké duchovní spřízněnosti s Hegelem, nikoli jeho vlivy (není známo ani, že by jej Klíma tenkrát již četl). Právě tak nutno považovat básnickou apostrofu "Svobody" ("všehomíra heslo") ne za ozvuk četby, ale za výraz nejvnitřnějšího myšlenkového

vítězství sextánova. Ostatně i zde jsme před jedním ze základních svorníků příští ideové klenby Klímovy.

"Věčnost" uměleckého projevu tvoří vlastně jen ohen, který v něm je a svítí a Klímovy juvenilie jsou takového ohně výtvořem přímo mohutným. Odtud i ta pýcha svobody a převahy, která se ostatně projevila i v tom, že a jak nechal Klíma svých studií, že a jak "zkazil" svůj život. V sonetu Satyr a Hellada se planoucí nitro sextánovo zhrdavě vysmívá jalové "harašící" učenosti, třídící a klasifikující a neschopné postihnouti to hlavní: ohen ducha; a táž pýcha planoucího nitra, která diktovala tyto verše, dala promluvit v románě, vydaném po 35 letech: "Zaškatuňkují-li mne jednou mezi briganty nebo filosofovy, řeknou-li, že jsem nebyl nic, nebo bůh, nebo prase, - lidské ubohosti to jen: Jsem ten, který jsem, dělám, co chci, chci bezmezně vše". - Tedy vskutku menhíra, kterou dílo času nepřipravilo o její podobu, naopak: kterou vyjasnovalo a očišťovalo, byť hlavně nástrojem dešťů, kalu, bláta a plískanic.

Vydáním Klímových juvenilií, které bylo umožněno majetníkem jediného nám známého jejich původního opisu ze ztraceného jinak studentského časopisu "Jaré vzlety", Klímovým spolužákem p. Janem Paroubkem z Domažlic, je k profilu Klímovu přidáno mnoho: základy.

o o o o o

V "Jarých vzletech" byly otištěny Klímovy práce:

Osud v č.2 ze dne 1.XI.1893 a č.3 z 4.XII.1893, Averroismus v č.1 z 15.X.1893, Země v č.4 z 14.I.1894 a č.5 z 2.II.1894, Man-
nové v č.4, Metempsychosa v č.5, K svobodě v č.4, Genesis v č.4 a Satyr i Hellada v č.5.

L a d i s l a v K L Í M A :

J U V E N I L I E

Vyzdobil Jan Konápek. Vytiskl a vydal
Jaroslav Pícka v Praze. 106 výtisků.

Č t y ř i l i s t y
f i l o s o f a
L A D I S L A V A K L Í M Y
p s a n é
i n g . d r . A n t . K ř í Ź o v i

Praha 12.VIII.16.

Drahý příteli!

(.....)

Jinak je situace má nezměněna; vedlo by se mně poměrně dobře, kdyby mne poslední zas dobu nezlobily stále zuby - někdy dost šeredně. Vem čert tu tělesnou bolest a zuby zvláště! S duševními nepříjemnostmi umím slušně vycházet, díky dlouholeté praxi; jsem pyšný na to, že každý nepříjemný affekt silou, útokem, vzbuzením povznesené nálady, rozumem, filosofií dovedu - přes chorobnost svou - redukovat vždy, chci-li, aspon na polovici. Ale s tělesnou bolestí je to zatraceně těžká věc. Žádné důvody neplatí na toho blbého, podzemního červa, - s idiotskou monotonií vrtá dál... Marně šťve člověk na tuto černou, kluzkou, dobytčí obludu všechny stoické, věčnostní, boží idey, - nerušeně sedí dál v jeho duši a žere ji... A docílí-li se úlevy, - je jen chvilková, - až konečně se člověk vzdá útoku a raději resignovaně nechá myšlení jeho běhu a potvoru jejímu žraní - až se nažere, - s jedinou ženskou myšlenkou: - chci to snášet... Avšak - jsou myšlenky, které i tělesnou bolest dovedou tím neb oním způsobem zničit! Ale jak velké a silné musí být! A v tom to vězí: psové, které člověk obyčejně proti ní šťve, nemají ještě odvahu pekelnou příšeru patřičně za chřtán chopit - : ne psi, lvi třeba štvát... Ale ty nemáme dosud dosti k službám. Než co není, bude. Vypěstování pěkného plemene takových lvů, - to bude teprve realizace stoických a podobných

snů. - A bolest zubů jest jeden z nejděbelštějších, zároveň nejhloupějších a nejspirituelnějších vynálezů přírody. Účel tělesné bolesti je vyburcovat organismus k obraně proti hrozícímu nebezpečí; jakou obranu může však vyprovokovat hlodání v tom malém praseti? zvláště u zvířat? Bolest tato jest jen jakousi perseverancí a zvyklostí, snahou po symetričnosti a aequilibrii, rudimentaritou, zbytečností, - slepým střevem, cecky u muže... Ale je patrně mysticky též úmyslným nástrojem tortury k vůli pouhé tortuře v rukou sadistní matky Nature. Tomu nasvědčuje mimo jiné její specifická schopnost budit i při slabé intenzitě co nejnejpříjemnější, nejčernější myšlenky, nejšerednější náladu. U jemného ducha v míře ovšem několikrát větší než u obyčejného špalka, - jenž se pak onomu směje pro jeho "choulostivost"; však doprovázení tělesných bolestí duševními, je tentýž fenomen jako uvědomování si svých stavů - myšlení o sobě; čím mohutnější toto, tím i ono; proto též "qui auget scientiam, auget dolorem". Štastní špalkové, ještě šťastnější slepice! I teď, co toto píšu, nedá malé prase pokoj; proto laskavě odpustte, že skončím. Ve větším měřítku at z téhož důvodu odpustí oni moji přátelé, kteří si přejí, abych psal, že to pořád nečiním; velký, vyžraný zub, zvaný život, zlobí mne od let příliš... Jen v náladě šťastnější a zdravé daří se vskutku dobré a zdravé věci; jen šťastní lidé mají psát. Pravda sic, že bolest je zdrojem velkých děl; ale tvořící musí ji mít už za zády. Dokud s k u t e č n é utrpení drží jej v klepetech, drží jej tak těsně, že nedopřává rukám jeho ani

vládnout pérem nebo štětcem, - tím méně mečem...

Doufám, že daří se Vám výtečně. Byl jste u Chalupného? Jak je mu? O Pavlovi žádných zpráv?... Co říkáte válce? Obrat, co? I ten Talián počíná se vzpřimovat; lze prorokovat brzký pád Terstu.

Dostal jste můj korespondenční lístek (asi 4 dny po Vašem odjezdu)? - Chcete-li mně být nápomocen, byl bych rád, kdyby se to stalo brzo - v případě ovšem, že spěch Vám nebyl by nemilý. - Salve!

V úctě vždy Váš

Ladislav Klíma

Drahý příteli!

Odpusťte, - ani článek do Jihočeského almanachu ani dopis Vám nemohl jsem dosud napsat. Tak hanebně jako poslední dobu nebyl jsem rušen již léta; vším možným, na př. affaiříčkami různými, s mou budoucími spojenci, mými Němci, osazováním pozemku, zuby, reverigmi o válce, cestami do Prahy; - dříve aspon na procházce takové mohl jsem se nerušeně věnovat myšlení, teď, uznáte, volens nolens musím slídit po špačcích, kteří jsou dnes po čertech vzácní... Et c. et c. Tolik svinskostí znemožnilo by litterární práci i zdravému duchu; můj chorobný stav je však pořád jako Chimboraso. I když mám od vnějšího světa dost pokoj, nemohu se skoro nikdy zabývat projekty, které leží stranou od hlavního, téměř jediného proudu mé duše; žurnalistická elasticita intelektu ztratila se mně docela; stal jsem se až hrůza syntetickým, česky obmezeným; dovedu myslet jen na pána boha a na žrádlo. Ale co je větší překážkou litterární činnosti: musí-li člověk hodinu, - jediný chlap mezi 50 ženskými, stát ve frontě před pekařem, - či snaha být každý okamžik absolutní, Absolutum? - Jistě to druhé desetkrát větší... K litterárním pracím jsem teď schopen skoro jen hned ráno, když zapálím si fajfku a večer, když sedím v hospodě sám u stolu, obrácen k jihu nebo jihovýchodu nebo k jihozápadu a maje jistotu, že dostanu několik piv. Ale to obé jsou smutné kapitoly.; a pak, nezazlíte, když příznivých vzácných těch chvil použiju především k tomu, co je podmínkou, smyslem a jedinou cenou mého života - k sloužení Bohu... Je sice pravda, že nejlepší

službou Bohu jsou dobrá díla, zamýšlím též toužebně dobrými litterárními díly mu sloužit, - ale prozatím je tato synthesa trochu těžká.. Mám vztek na to, už proto, že psaní o objektivních tematech je mně teď sladší než kdy dřív, dovolí-li mi ten psí svět, - desetkrát sladší a lehčí, než Bohoslužba, - co činit - povinnost jde hořce přede vším. Mám vztek, můj drahý, vztek na všechno, nezbavuji se ani chvíle pocitu, že žije dále jako t. zv. Lad. Kl., hříšně, neodpuštělně čas mařím, nutně mařit musím, že samozřejmou mou povinností je odskočit - tam, onamo -- Hloupé je to, věčnost potřebuje věčných maření času v největším slohu, vše špatné je dobré k desateru dobru -- , ale když je člověk n splácán jen z hloupostí. Ale nemusí tento fakt, tento circulus vztek zase zdvojnásobit? A možno vyskočit z kruhu toho? Ach! tolik jsem se už ze všemožných kruhů navyskakoval, že jsem už jen skokanem a ničím jiným a hnusem ze skoků a ze všeho.. Ale neberte toto poslední tak do slova, nemůže být člověka víc pozitivního než jsem já. Vyjasní se.

Prozatím omluvte mne, Vy i ostatní moji přátelé, nelitterarničím-li dnes. - Co jsem Vám slíbil, napíšu, jen chvíli poshovte ještě. Clánek o Jihočeších možno bude snad vrazit i jinam. -

Doufám, že stav Váš je stejně příznivý jako můj nepříznivý. Těším se velmi na shledání. S vřelými pocity stále na Vás myslím.

Vždy Váš

Ladislav Klíma

Vysočany 11.V.1917.

Praha 12., 13., VII. 1917.

R Drahý příteli!

Děkuji za Vaši pro mne lichotivou žádost. Ale směšno Vám asi bude, že zapomněl jsem skoro docela, co jsem tenkrát při měsíčním zatmění o myšlení - jednání povídal; moje abnormální paměť..., a noční únava po dni, ztráveném většinou ve společnosti génu - a trojí opilosti. Víím jen, že pronesl jsem myšlenku: jelikož vše je nejisto a lživě, a tudíž lhostejno, co tvrdíme, třeba se pro cokoli rozhodnout, - nutno, by čin dosedl na trůn okkupovaný dosud "poznáním", - a to oprávněně, neboť čin je duší života duševního; že je nerationellní, - co na tom, když ratio sama je irratio nellní? Ale na toto noetikon patrně nenarážíte, - jedná se Vám především o to, je-li vyšší život zasvěcený přemýšlení či život praktický, aktivní. Mluvil jsem o tom, když jednalo se o K.H.Wolfa nebo Brusilova nebo kterého čerta?... Odpovídám tedy na otázky Vaše z fundamentu, navazuje na naši rozmluvu, v čemž ovšem spočívá nebezpečí, že právě v tom, co na srdci Vám leží, nebudete uspokojen.

= = =

Tážete se, co je vyšší: myšlení či jednání?

= = =

Proemissy:

Generellně, hluboce vzato nemá kontraposice myšlení - jednání smysl. Co

jedině existuje, jsou psychické stavy; v každé psychické molekule však jsou rozpoznatelně nebo dokazatelně obsaženy atom vůle a atom idey. Protože však atom je fikce, jest v atomu vůle (t.j. v psychickém stavu) zase atom vůle i idey, v atomu idey zase atom je idey i vůle, - a tak do nekonečna; forma illusionismu, kontradikcionismu, ludibrionismu. Resultat: idea a vůle jsou nerozlučná srostlost, dvojjeдинost, - zároveň něco různého a zároveň identica. - Každá idea je naprosto volního rázu, jednou manifestací, hranou a stranou a paprskem chtění, - jeho "inkorporací"; že by naopak vůle mohla být bez idey, - bez vědomí, - je právě jen schopenhauerskou absurditou. Vše je myšlenkovůle; poněvadž však vše jsoucí jest akce, - potenciální, latentní síly totožné s nicotou - , je vůle totéž co akt; ideoakt: tak možno pokřtít světovou substancí.

Jako elementární idea je vůlí, aktem, tak proces myšlení, přemýšlení je naprosto jen jednáním; jako elementární vůle, akt jest ideou, tak proces jednání, praxe naprosto jen myšlením.

V nejinternější reflexi najdeme za každým krůčkem úsilí a snažení, rozhodování se a čin, odhodlanost a vytrvalost, statečnost a sebepřemožení, - krátce všechny ctnosti a slabosti jednání; a tím je myšlení vyšší, čím více volní síly se v něm projevuje; čím je usilnější, přísnější, smělejší, heroičtější; stupen charakterové síly, k myšlení vynaložené, jest jediným dobrým měřítkem ceny jeho. - Následkem nepochopení naší these o dvoj-

jedinosti idey a vůle trpí mnozí spiri-
tuelní duchové soběvýchýtkami, že "nejed-
nají", "nemají schopnosti činu"... Blázní
zaměňují mariage za hru v karty vůbec!
Jejich myšlení je v každém smyslu a stupni
jednáním jako činy Hannibalovy nebo Rinal-
diniho; - až na tu nepodstatnou okolnost,
že neprojevují se externě. O litterární
nebo jinou tvorbu neběží tu, - jen o
vnitřní hru myšlenek. Ostatně, přísně
vzato, cerebrální a aetherné pohyby, myš-
lení doprovázející, recte objektisující,
sluší nazvat externím projevováním se
stejně jako pokyn ruky, pronesení slova, -
všecky mozkové funkce jsou jen pohyby a
gesta vykonávání práce, odklizení překá-
žek, nosení břemen - "Des Denkens stumme
Thaten": Heine; lépe ještě "dunkle Thaten".
I myšlení, jež snuje se zdánlivě samo ze
sebe, bez pudící síly vůle, na př. lehké
snění nebo inspirace, je naskrze prostou-
peno a podmíněno nescetnými drobnými
vzepřeními, opřeními se, nárazečky vůle,
nepracnými, nenápadnými, ale proto neméně
realnými. Takový samotok myšlení jest,
mimo chodem, jen následek, žen přemnohých
dřívějších krutých úsilí a potů; vše, co
se děje, bylo ted či dřív vybojováno; -
vše je výboj! vytryskne-li "sama sebou"
znamenitá myšlenka, - to zřítíla se ko-
nečně "sama sebou" skála, kterou jsme
dříve, - třeba léta, třeba v dlouhých
pauzách, třeba už i zapomenutě, - podko-
pávali; příroda nedává vůbec darů, svět
nezná výhry, od počátku světa nikdo ještě
ani krejcar nenalezl, neexistuje štěstí,
náhody není. Vše, co se stane, má příči-
nou jen chtění sebe; a každé chtění má
dřív nebo později následkem dosáhnutí

chtěného; pojem příčina jest úplně redukovatelný na pojem vůle. - Ostatně existuje i samotok jednání, - jednání lehké, hravé, mechanické, - a nikdo proto neupírá jednání element vůle, nenazve je nejednáním.

Navzájem každé "jednání", příkladně bursovní akce, plaidoyer advokáta, řízení bitvy, rozloženo-li v části, objeví se jen jako řetěz ustavičných přemítání; má tedy kupec, advokát atd. právo považovat se ve všeobecném smyslu za myslitele, stejně jako myslitel za muže činu, - věci jinak samozřejmé - a přece málo známé - a přece v důsledcích svých i zajímavé i důležité...; berme vše ušlechtilé generálně - a jaká revoluce nastane v malicherných lidských poměrech!... I vlastní rozhodnutí i vlastní volní akt ukáží se, položeny pod mikroskop, jen hromadou reflexí, -které ovšem jsou zas jen hromadou volních aktů et c. inf. A ukáže se jí být i každý "čiře" fysický akt člověka, tělesná práce - rytí, chůze, kýchnutí... Mechaničnost, automaticnost, instinktivnost, zvyk, celý zevní svět jest jen zledovělým, petrefaktním přemýšlením, souděním, odhadováním -- .

"Největším zázrakem je realisace ideí", řekl jsem prý. No dobře; ale což musí být realisace jen vnější, materiellní? Res nejsou jen to, co možno hmatat, co může vyrazit zuby; i idea je snad něco, tedy věc; děsné fantasma může vyrazit třeba ne právě zuby, ale aspon duši z těla. Ideu možno realisovati čistě vnitřní ideou jinou: vyvinutější, vyšší, hlubší, jasnější, na př. nejasnou touhou po pozná-

ní nového přírodního zákona odkrytím jeho. Založí-li se v nějaké Pasečnici vzájemně se podporující a vzdělávající spolek, je to realizace idee; vystaví-li se očím lidstva v ostré, oslnující nahotě idea, po níž tisíciletí temně tušivě toužilo, - př. Kepplerovy zákony, Kantova apriorita prostoru, zničení morálky Nietzscheovo, - to realizace není?... Hluboce vzato, je každá realizace jen jasnější myšlenka; nejjasnější myšlenkou jen byla by dokonalá realizace, - není však nejjasnější myšlenky, není dokonalé realizace...

= = =

Otázka: je vyšší myšlenka či čin? může mítí dvojí hlavní smysl: buď míněny jsou myšlenkou a činem ony dva abstraktní elementy, principy, - nebo přikládá se slovům těm význam obecný, běžný.

Ad 1.) Je s jedné strany jisto, že princip činu je ve psyše fundamentale, domians, masculinitou, aktivitou, - osou, duší duše; idea jaksi výstavbou jeho, látkou k formaci i projevováním se, feminitou, passivitou, - tělem; a stojíme - si licet singularia componere generalibus - před analogickým problemem, jako jsou: je síla víc než látka? duše než tělo? caesar než lid? mužskost než ženskost? - má spermatozoon větší vliv na utváření se živočicha než ovum? --- Jistou, v samých základech mentality kotvící prioritu a superprioritu nutno zde přičíst principu činu.

Však s hlediska ještě vyššího nelze otázku tuto zde klást, protože nelze oba principy proti sobě stavět; nelze je dělit,

protože jsou nerozlučnou srostlinou...; povyšující jedno, povýšili jsme stejně vysoko i druhé...; jsou identica - co jedno je, je druhé. "Co Bůh spojil, člověk nerozváděj!" řekl předvčirem protestantský pop, - proto nechme tohoto bohaprázdného počínání, ponechme ideální manžely Akt - Ideu v jejich věčném svatém Sebedvouobjetí, - a, aby malicherné srdce naše bylo uspokojeno, přiřkneme jim v nejvyšší instanci smírnou paritu!

Ad 2.) Vzhledem k praemissám je třeba otázku naši formulovati takto: je vyšší ideoakt, jemuž se běžně říká myšlení, než ideoakt, jemuž se běžně říká jednání (nebot, opakuju, myšlení je jednání v hloubi, jednání myšlením)? - Co je to, čemu se říká "myšlení?", "jednání"? Obtížná odpověď! Každý myslí při slovech těch něco jiného, názory a vymezení věci jsou nejasny, věc sama chaotická; na př. neslušelo by sepsání filosofického systému nazvat spíše činem než myšlením a naopak vypracování bitevní dispozice spíše myšlením než činem? atd.! Dlouhé analyzy bylo by třeba - ale jelikož projevil jste, doprovázejí mne, souhlas s mou formulací, že "myšlení v běžném smyslu je vnitřní jednání, jednání vnější myšlení", podávám jen svůj resultat: Je vyšší ideoakt podstatně externí či podstatně interní? - (Budu však pro krátkost nazývat druhé myšlením, první jednáním.)

Poněvadž jsou stupně hodnoty myšlení a jednání, nemožno jedním slovem odpovědět. Co možno říci jest: 1.) Nejvyšší "myšlení" je něco vyššího, než nejvyšší možné jednání; 2.) Právě jednání, vysoká síla činu je vyšší, než každé myšlení,

které třeba velmi vysoké, nejvyšších vrcholů nedostoupilo.

Ad 1.) Které je kritérium hodnoty každého ideaktu? Jeho intenzita a živoucnost; blíže určeno jeho obzornost a plnost, jeho krása a nádhra. Cín může z tohoto stanoviska dostoupit velmi vysokých stupňů; jednání Julia Caesara, Cesarea Borgi provázáno bylo stavy opojení, extasi nedalekými. Však extase nejvyšší je nadzemská, nadsvětová; Caesar je největší částí své bytosti ponořen do zemského, je "Weltmensch"; vytryskne-li z jeho vítězného opojení blesk nejvyšší extase, je něčím už jiným, než "jednáním", je čirým "myšlením". Jen nejhlubší internost je nadsvětová; jen v nadsvětovosti spočívá extase; extase je však totéž, co největší intenzivnost: ergo jen internost, t.j. myšlení, tím nejintenzivnějším; kritérium hodnoty je však intenzita: ergo je myšlení hodnotnější neboli vyšší než jednání, - myšlení na nejvyšších svých vrcholcích, q.e.d. To nejohromnější, nejslavnější, nejděmantnější, nejslunečnější v duchu jsou černá noumena; rukou to nemá, zevně realizovat se to nedá. "Realisujeme" "chvilu slávy", které Březina měl (úvodní slova první básně "Rukou"), "když duše volná v majestátu svém nad staletími se vznášela vířivým, světelným cyklonem"..; Stejně absurdní myšlenkou je realizování gravitačního zákona, jedné - v psychologických a filosofických důsledcích - z nejpropastnějších, nejvěžovitějších myšlenek; realisujeme to vůbec Nejvyšší: cítění se Sebou - Absolutním - Bohem - Sebeobjetím, - toto slavné splnutí Vůle

a Myšlenky, nejkrásnější všech syntheses. - Nejvyšší, nejvnitřnější myšlení je víc než Caesar, - je Bůh.

Ad 2.) "Pravé jednání", vysokou sílu činu definuju: dominance železné vůle, přivést vše k vítěznému konci; "organisované vítězství", jak nazval to a sebe Bonaparte. Sotva deset takových fenomenů zná historie; "pravé jednání" znamená mně totéž co "genius činu". Naprosto nejsou schopni pravého jednání nějací Klofáčové nebo Kestrankové - Rockefellerové a jiní self-help, self-made-mani nebo jak se té čeládce říká, - ba ani Columbové a Lessepsové, ani Themistokleové, Mariové, Wellingtonové...; ne vůle, vše podmanující: jen některé jednacím instinkty, v určitých, skoupě jim vymezených mezích činné a možné, byly movens jejich jednání; jsou v koncích, vytržení byvše ze své skořápky; Hanibal však vítězí nejen nad Římany, nejen nad Alpami, nejen nad svými žoldáky, ale i nad sebou, bohy, osudem. Souverainní, božskou vůlí je pravý muž činu, jest Osudem, je metafysickou nestvůrou; je nejvíce imponující a fascinující, nejmohutnější zjev lidský. Dle onoho kriteria intensity atd., posuzován - žije ze všech lidí životem nejintensivnějším, nejvulkaničtějším; schopnost absolutního činu, vnitřní fatalita dodělat vše má předpokladem největší napjetí i rozpjetí, nabití i explosivní sílu duše; je traskavinou, ohněm, letem, vládnutím; člověk myšlení oproti němu celkem jen kvasem, chůzí - i během - prací pouze... Ale chtěli-li bychom jen dle kriteria tohoto oba měřit, bylo by to školské; třeba brát v potaz i dojmy a city a j.

jimiž existence obou na člověka působí; pocit je kondensovaný řetězec mnohých soudů... Vše padá k nohám gigantického briganta, miliony řádných lidí jdou si dobrovolně pro smrt pro ukojení jeho krvavých vidin; člověk myšlení je komická figurka z pravidla, karikatura člověka často, někdy totalní mrzák, - a přeci přitom může být ve svém skutku velký. Vedle tváře maličkého břicháče Napoleona vypadá "jupiterská" tvář "Olympana" Goetheho hezky deplorabilně; zde v každém koutku, každé bolestné vrásce, leží na dně slabost, - tam - Heirmarmené, vzavší přes sebe maso. Jako dobrý pes, mlékařský vozík táhnoucí, vedle tygra, tak vyjímá se typický filosof vedle Hanibala; vědec jako beran; jako pitvorný kozlík umělec, básník. Karakterová velikost je něco naprosto mocnějšího než intelektuální: tato jemně obléhá, ona drtí kosti. Ares, Niké, Fatum, Věčná Vůle sama obletají hlavu caesarovu a dávají jí známou démoničnost... Pravá vůle, Velký Čin je Božskostí; ani nejhloupější člověk nevymkne se jejímu všepodmanujícímu vlivu. "Pojďme do Paříže, vymetme všechny ty žravé advokaty, dosadme tam malého kaprала", říkali jeho vojáci, když byl ještě v počátcích a "nic než voják".. Cítili, že poprvé vyvstal v něm "velké revoluci" muž činu, "muž"... "Věc Robespierova nebyla ztracena", - četl jsem v jisté historické knize; "vše mohlo být zachráněno, kdyby byl býval v konventu jediný muž činu; ale byli tam jen - řečníci". Tedy v gigantském shromáždění gigantské revoluce - ani jeden člověk umějící jednat, - všichni ti "hrdinové" - vesměs mluvilové.. Co je

řečník? Typus politika, jenž předkládá pořád, jiným i sobě, jen jak se věc má, nemající sílu a odvahu přinést ji, jak podstata její káže, ke konci, - tedy člověk, jenž žije více v myšlení než v činu; náběh k činu, v půli cestě se zarází, embryo muže činu, náhle ve svém dalším vývoji zaražené. Komu neimponoval by víc Caesar než Cicero, Alexandros než Demosthenes, Napoleon než Vergniaud nebo Desmoulins? kdo nemá, - při hlubokém zadostiučinění, že běh světa jde tak, jak jíti má, - pocit, že pouhý pokyn očí, jímž Napoleon 18. brumairu, zdá se mně, komandoval své granátníky, aby celý parlament ze sálu prostě vyházeli, - je něco podstatně a nesmírně vyššího než nejduchaplnější řeči, které tam byly proneseny? A kdo by s nejživější radostí a nadšením neuvítal, kdyby Brusilov učinil, - což se dobře může jednou stát, totéž "dělnické a vojenské radě"?...

Po vysoké aktivitě následuje hned všechno vyšší myšlení. Pod ním jsou nižší a vyšší stupně myšlení a jednání, - je zvažovat už nebudem; schází také váhy. --

In summa: Vysoká spiritualita je nižší než vysoká aktivita. Nejvyšší spiritualita - čistě interní "extase" však vyšší, než nejvyšší aktivita. Princip činu však vyšší, než princip idey. A v nejvyšší výši parita a svaté splnutí obého.

Hezká symetrie, že? Však sotva Vás odpovědi mé uspokojí; příliš abstraktní budou se Vám možná zdát, a nebulosní a mnohosmyslné a snad vyhnutím se odpovědi.

Však hloubka je vždy abstraktní, vyšší abstraktnost vždy nebulosní, svět mnoho-
smyslný, poněkud složitější než naše
animální potřeby, volající po hrubém: to
nebo to! ano nebo ne! skepse je důsledné
odmítání určitých odpovědí, - ale právě
proto je to, co předpokládá, tím zajíma-
vějším světlejším duchu.

= = =

Mezi názory tuto a názory v mé knize
pronesenými významnějšího rozporu nenalé-
žám. Ony jsou vyvinutějším stadiem těchto.
Že cením v knize "myšlení" víc než "čin",
je malé nedorozumění. Vůle, síla, aktivita
je tam srdci mému nejbližší; právě největší
oddíl spisu jest jim věnován; zdůraznuju-
li tam někde, že hlavní potřebné je myš-
lení, činím tak právě jen proto, že, v
temné hloubi, je mně myšlení nejvyšší
formou jednání. - Přináším tam však pojem
"praktická činnost", t.j. obyčejné jedná-
ní, (ne pouze "zacházení") s lidmi, proti
němuž ostře stavím, vida v něm jen plížení
a plazení, žebrotu a drzost, pouštění jen
hrůzy, mlácení jen hubou, nemožnost skuteč-
ného jednání. Ale vyvozovat se zamítání
jednoho speciálního případu jednání
(vždyt, hned na počátku odstavce věci té
věnovaného, odděluju od "jednání s lidmi"
vládnutí nad nimi - i fysickou práci ne-
řadím pod pojem "praktická činnost"! -
její "banalita" není mně námitkou...), že
jsem proti jednání vůbec, je totéž, jako
závěr: "Odsuzuješ knihu AB, - tedy odsu-
zuješ litteraturu", A ostatně nepovažuju
v knize praktickou činnost ani za speci-
ální případ aktivity! "člověk je tu pře-

vážně passivní", dím tam. S tímto nejsem ovšem dnes úplně srozuměn - má to sice dobré jádro, ale je to příliš jednostranné a přehnané; i zde možno být převážně aktivní, nejsme-li, jak v theoretickém nazírání na věc, tak v praxi samé hloupě umínění; i zde, jako všude, může čisté jasné oko a vysoká vůle banalitu debanalizovat.....

= = =

Odpusťte, že jsem list tento nezkomponoval tak poutavě, jak jsem si přál; těžko však hlídači radostně se koncentrovat na něco intelektuálního, utrhnou-li mu, zatím co píše, lidé každou hodinu s rachotem kus plotu a chodí-li do kůlen krást.

Ve středu kol 7. tedy asi na shledanou!

Vždy Váš v úctě a oddanosti

Ladislav Klíma

Drahý příteli!

Qualita jest určitá uzpůsobenost věci. Nebo: je obsah věci, podstata věci. Jelikož "věc" musí být něčím, něco něčím určitým, je jakost totéž, co věcnost - a totéž co jsoucnost... Qualita je bližším určením jsoucnosti, - jsoucnost explicite. Něco bezurčitého tak a tak bytí je čiré nic. Jsoucnost je mysterium a magičnost - tedy i jakost. Jest illuse, spectrum, kořeny její ssají štávu z Ničeho, koruna její rozplývá se v Nic. Ptát se po "úvodu" jejím nemá smyslu, - aspon ne většího než ptát se po původu světa. Jakost je věčná, věcnost - věcnost, (- základní myšlenka Spinozova..) -

Definice quality à Fichte et con.: Qualita je vlastnost prapodstaty, v tom spočívající, že věc má v prapodstatě své určité vlastnosti... - Nejhlubší může být jen hloupě, vznešené jen směšně vyjádřeno; nehloupost, nesměšnost kompromituje filosofo -

"Věc" - samozřejmě i myšlenka, - jen myšlenka: myšlenka je vždy věcí, t.j. kusem jsoucnosti, a věc může být jen myšlenkou, poněvadž mimo ta psychika nic není myslitelné.

Jakost - býti sebou..; lex identitatis...

= = =

Qualita je jádro rozmanitosti. Rozmanitost je fakt, že existuje více věcí věcí v různé jakosti. Je jakost vzhledem ke mnohosti, jakost viděna s pozorovacího

stanoviska mnohosti; je srovnávací kvalitativita. - Jelikož, z dvaceti důvodů, nemůže více identických věcí existovat, je rozmanitost identická s mnohostí. (Německé "Mannigfaltigkeit" znamená mnohost i různost..)

= = =

Nemá smyslu hledat původ základních fikcí, přes to nutno je hledat... Absurdní jsou zde všechny nálezy, - v absurdním světě je absurdnost kuriozním druhem rozumnosti. V obojakém, obojetném, obojsmyslném světě mají i nejhybridnější vegetace své zákony a slunce svá. Málo záleží, jsou-li pojmy pravdivé; jen na tom sejde, tančí-li spolu puvabně.

Illusivita, fluidita quality, - její absolutní rozplývavost při každém doteku; potřeba ducha, redukovat vše složité na jednoduché; materiellní fakta či aspon appearance (thermodyn. percipování molekulárního pohybu jako tepla, akustické percipování počtu vibrací jako výšky tónu, analog. barvy, fakt chemisace jakožto smyslové reakce na jisté konstellace a pohyby "atomu", - i vůně atd.), - to a jiné vede k mocné hypotese, že qualita jest jen modus quantity, - její emanace, kondensace, efflorescence; (příbuzně vysvětluje si materialista vznik myšlení s fyzických prací cerebrálních). Že qualita je jen raffinovaná quantita (analogon: organika jen raffinovaná anorganika); sebeklam oasy, aby se uniklo z pouště čísla, zalidnění pouště té fantomy bytostí, - bytost - qualita... Quantita, - tot

skoro totéž, co schema, kostra, stín; qualita - krev, světlo, život, kouzlo... Tot tento rozkvetlý svět, - rozkvetlý z černé půdy nebytosti, abstrakce. Svět je vějíř: jednou pouhá hůlka - hned nesmírná, žhavěbarevná vidina nekonečné krásy a rozmanitosti.

= = =

Ale i quantita, počet, černá abstrakce má svou magičnost, propastnou hloubku, nesmírnou rozmanitost; "krystallné samoty polů, pravěků, prahor, zákona, čísla" (Břez.); kdyby svět nebyl ničím jiným, než kolik, byl by stále bezdně hluboký, bezmezně bohatý; Pythagoras byl by snad nejhlubší z řeckých filosofů, kdyby nebyl egyptským papouškem.

= = =

Ale i quantita je čirá fikce, jako qualita: není dvou stejných věcí; jen sčítání stejného má však smysl; sčítat je absurdní, matematika je absurdní. Pojem stejnosti vyrostl z pojmu "rozmanitost" jakožto myšlený jeho protiklad. Tedy pojem quantita, na pojmu "stejnost" basující, jest jen odnož pojmu "qualita", - neboli dcera své dcery. A jak řečeno: záleží ne na pravdě, ale na puvabném tanci: hezky tančí skelett quantity s duhovou sylfou quality..

= = =

Jako kouř bezprostředně nad komínem supající lokomotivy není viditelný, nýbrž

teprve o něco výše jakby z ničeho jako duch se zjeví: podobně tomu s fikcemi quality a quantity. Není jich v nonentním, samozřejmě též fiktivním lůně všeho, neboli v nejhlubším nitru "abstrakce"; tam jest absolutní Jedno a Stejno, nečasovo, amorfno, nemyslitelno.. - Černá Žář; nelze stopovat jejich vznik z lůna toho. Teprve ve vyšších polohách srážejí se ~~met~~ metafysické ty plynný - v náš svět illuse. Oblačná stvůra quantity, jako bílý mráček na azzuru tajemně se zjevivší, porodí, vyzáří oblačnou stvůru quality, - či bylo tomu naopak? - žádné ani Boží oko nedovede to stopovat! A v objetí a v sebesplývání a v sebe se rozplývání a v tanci a luzné hře stoupají přízraky stále výš, nové a nové své formy rodíce, v nové a nové vzdušné víly se rozpoltující, přes celý firmament se rozšiřující jako koruna nesmírné pinie, - až utvoří celý tento nekonečně rozmanitý kosmos... A konečně, polity sluncem jasného, nejabstraktnějšího myšlení, září sálající z Věčného Oka, rozplývají se mátohy ty v prvotní Nonens, vracejí se do jeho lůna - hrobu..., aby zase kdesi výše malým, illuse chtivým očím se v nových formách zjevily. Není jiných hrobů než mateřských lůn, není jiných lůn než hrobů. A není jiných usmrcovatelek než zářných poznání, - poznání usmrcuje, nihilisuje nutně, neboť vše žijící a jsoucí je fantom; a život dává fantomům jen noc, jen večer, - chladnoucí, odpočívající, sebe zapomínající, sebenarkotisující, sebe obelhávající večer, nekonečná noc, kterou je právě to, co světem se nazývá...

= = =

Řekl jste, rozuměl-li jsem dobře:
 "Fysika má tendenci vymycovat rozmanitost
 a uvést vše na několik málo kvalit; che-
 mie musí nutně s novými kvalitami opero-
 vat, ba je essentiálně tvořit."

Považuji tento názor za jednostranný:

= = =

1.) "Vymycování rozmanitosti", cesta
 k stejnému, - což to jiného, než uvádění
 jednotlivostí na všeobecné? Ale to je
 jedna ze základních tendencí vědy vůbec,
 - ergo i chemie. V základě a podstatě ne-
 liší se tedy ani v tomto ohledu jedna spe-
 ciellní věda fysická, zvaná chemie, od
 ostatních větví fysiky.

Béřeme-li mimochodem praveno pojem
 "fysika" ve smyslu jen poněkud širším, je
 stavění chemie mimo fysiku direktně stu-
 pidní. Já béru ji ve smyslu nejširším, -
 zahrnuju v ni na př. i "fysiologii" (již
 toto nemotorné pojmenování je dostatečným
 poukazem --). Blbý spor o blbá slova je
 vše. Chemie má zajisté zvláštní znaky,
 jimiž se od jiných odvětví fysiky liší, -
 tak hned to, že kvalitativnost a rozmani-
 tost jsou jejím elementem, - možno bylo by
 ji nazvat kvalitologií (fysickou), meta-
 morfoseologií; máť předmětem výlučně Pro-
 tea; ale bláznovstvím stavěti tohoto mimo
 všechny ostatní přírodní bohy.. Ale tyto
 své "zvláštní znaky" má každý jiný hlavní
 obor fysiky; domainou mechaniky je kinésis,
 aetherologie - X. (toto rozhodně daleko
 od mechaniky neboli obyčejné fysiky od-
 lehlejší, odlišnější - tajemnější - , než
 chemický process) fysiologie - fuji! orga-

nologie! "vitalní síla" (platí idem item!), sensualní fysiky (tak nazývám vědu o spojení, spájení se fysického s psychickým: patří sem akustika, z části optika, nauka o zápachu, o chuti, a o všech ostatních známých i tušených i netušených smyslových světech) - čiré metafysikon (item idem!). (Těchto 5 věd: mechanika, chemie, aethero-logie, organologie, sensualní fysika jsou mně hlavními speciellními vědami fysickými.)

2.) Uvádění jednotlivostí na všeobecné není jediným, ba ani hlavním cílem vědy vůbec, - tedy ani "fysiky"! Nýbrž jen vždy nutné, nic ještě nevědoucí, pachtivé, pajdavé. Až se vědě zdaří uvedení toto (cum grano salis třeba rozumět - zcela nezdaří se jí to podstatně nikdy!), - t.j. až pochopí hluboký základní smysl, jádro svého předmětu - : jakým směrem bude se brátí dále? Nutně od všeobecného do jednotlivostí, - do rozmanitosti - do bohatství, - do šířky z hloubky, do horizontality z vertikality. Stane se "aplikací" základních zákonů na nekonečné moře fenomenů, dedukcí jen, - jen vyhledáváním, tvořením nekonečných rozmanitostí, koupáním se v nich, sebeaffirmováním v nich, sebeobjímáním ve všeobjímání -: více "uměním" než vědou, více žitím než uměním, více filosofii než žitím, více bytím Bohem než filosofii. To bude věda bohatá, věda dospělá, - čemu se dnes "věda" říká, je jen blábolním jednoročního dítěte, jeho lezením po čtyřech, - embryo vědy. Dnešní člověk je embryo člověka. Člověk - embryo zaměnuje všude hovačsky stadium, v němž se právě nachází, s cestou vůbec. -

Příklad k porozumění: vejdu-li do zábavného shromáždění neznámých mně osob, bude zprvu snahou mou jen, naléztí znaky všem jim společné a je nápadně vyznačující, a pak na základě jich uhodnouti, co to za schůzi, spolek a p. Zdaří-li se mně to, - co budu nutně činit dál?: pravý opak dosavadního: pozorovat jednotlivce a jednotlivosti, do detailů - poznání detailů cílem, abych na nich teprve dokonale "hluboké" poznání své rozšířil, pravou rozkoš z něho měl.

3.) Za podstatu chemie, její "positivum", "líc" platí slučování se; rozlučování se za něco ~~prím~~ podprimárního, negativum, pouhý rub. Což kdybychom postavili se na stanovisko opačné? Bylo by i pak plácání se v nových a nových kvalitách charakterem chemie?

Enfin, proč by nebylo? Prvky jsou snad rozlučovatelný ad infinitum. A řekl-li jsem "snad" - byla to se stanoviska mé filosofie zbabělost! zcela jistě jsou tím, - nehledíme-li k tomu, že jistota vůbec neexistuje. Dokud chci, je kyslík rozložitelný v 10 "prvků", z těchto každý ve sto, z těchto každý v tisíc atd. Jako není atomů a molekul, není ani prvků. Žádným rozlučováním nepřiblížíme se jednoduchosti, žádným slučováním neplujeme dále na moře rozmanitosti: před nekonečností je vše stejně velkým.

(Mimochoodem: s hlediska tohoto jeví se analyza, - jak "chemická", tak "fysická", tak "psychická" jako tvoření nového a nového, - jen ona činí z věcí něco..; je vlastně synthesesou.. Nic není mimo synthesesu.. Naopak mohlo by se v jistém smyslu

to, čemu se říká "synthesa" nazvat processem zjednodušovacím, "analysou", "sterilisací".)

Na druhé straně: Postavíme-li se na stanovisko, že látky sloučeninu utvořivší, v ní ve své specifické podstatě zajdou, že sloučenina je věc naprosto nová, jiná, qualita v hloubce, nová skutečně, ne pouze pro smyslové percipování, které vyobrazuje si jistou hrou nezměněnými zůstavších atomů šalebně jako novou qualitu - že je sloučenina takřka individuum -: pak nutno slučovací process nazvat processem zjednodušovacím: ze dvojího stane se vskutku jen jedno.

Je stanovisko ono oprávněné? Otázka ne už chemická, ale metafysická. Odpověď bude možná tehdy, až z féerie, kterou je příroda, stane se obchodní bilance, hromádka dominových kostek. Však hloub a správněji: stanovisko to je správné a nesprávné, - ve féerii je vše pravdou, vše lží - i pravda lží a pravdou lež. Co je v chemii pravdou? Quodlibet! Jako všude. Spíše sahají kořeny některého stromu do centra země, než aby "empirická realita", jediná půda, na níž pojem "pravda" má jistý povrchní smysl, zasáhla až do hlubin, v nichž sedí jako Goethovy "Matky" rozluštění kardinálních fysických problemu. Ta z chemických teorií je pravdiva, kterou nejdříve políbíte. Líbejte moudře všecky, jako všecky ženy, - a vlíbáte do všech pravdivost; pravda je láska; neboť obě jsou Završenost - Bůh -. Dosavadní svět deféerisovat se snažící věda byla by hanebným rouháním se Bohu, neboli Nejsvětějšímu Lháři, byla by hří-

chem proti Sv. Duchu neboli věčné Absurditě, kdyby nebyla pouze jedním, raffinovaným modem všeklamné Féericity: mělkým močálem, který si utvořila, aby silou kontrastu hlubiny Pohádky činila závratnějšími a vonnějšími.

Všechna věda slouží jen k tomu, aby božské Nevědění stalo se hlubší, obsáhlejší: čarovnější. Všechno pití, aby rozžehovalo žízen. Všechna žízen, by kouzlila faty morgany oas v poušti. Všechny faty morgany oas, by opojovaly závratí touhy po nedosažitelném, - po neexistujícím Bohu. Svět jest jen fata morgana Boha, žízničího po - Sobě. "Kdyby mně Bůh", praví Lessing, "v pravici podával pravdu, v levici hledání pravdy, sáhl bych po levici". Ale Bůh tak neučiní: nemůže, Bůh, Svět jest essentiellně jen a jen hledáním pravdy, hledáním Sebe. Ale "hledání pravdy" je dokonalý pleonasmus: hledat možno jen pravdu a pravda spočívá cele jen v hledání sebe. Však něco zcela jiného než tato Pravda je její stínový zmetek: pravda "skutečnosti", pravda vědy. Ta má v regionech Pravdy stejnou platnost jako zákony, ovládající vzduchovou atmosféru, v aetherném moři, nad ~~ním~~ ním trůnícím. Zde nevládne tíže, - tíže alogicity, - zde je metalogicky vše pravdou, jako metaaestheticky vše Září, metaethicky vše dobrem a slastí; zde není hloupých hmot a barrier, neprostupnosti, tlaku a ran; bez překážek bouří tu světelný paprsek myšlenky, nehnut a neodchýlen, věčnou nekonečností o to a o více rychleji než pozemské, "logice" podrobené myšlení, oč rychleji šíří se světlo než zvuk. "Aether" jest jen symbolem mého metalogismu, t.j. učení, že

vše je pravdou a nic omylem, jako je vše
dobrem, krásnem a Září, - Svou vlastní
Září... -

Ladislav Klíma

4.VI.1918, Vysočany.

L a d i s l a v K L Í M A :

Čtyři listy filosofa Ladislava
Klímy psané ing.dr. Antonínu
Křížovi

+ + +

Graficky vyzdobil Jan Konůpek. S Jarosla-
vem Duchanem vytiskl a v lednu 1948 vydal
Jaroslav Pícka v Praze. 85 výtisků číslo-
vaných 1 - 85 a 20 neprodejných I - XX.

p o z n á m k a v y d a v a t e l e

+++++

Při přepisu těchto dvou knih Lad.
Klímy jsem bohužel neměl k dispozici
originální vydání, vycházel jsem z jejich
opisů. Přesná autentičnost textu není
tedy zaručena.

S.

O B S A H

J u v e n i l i e	1
Osud	3
Averroismus	7
Země	9
Mannové svého "officia" . . .	12
Metempsychosa	13
K svobodě	14
Genesis	15
Satyr i Hellada	16
Vzpomínky Jana Paroubka	17
Poznámky Jaroslava Kabeše	22
Č t y ř i l i s t y	30
12.VIII.1916	32
11.V.1917	35
12., 13.VII.1917	37
4.VI.1918	49